

Montserrat Roig, una veu incòmoda

Aina Torres, autora del llibre 'Montserrat Roig. La memòria viva', recupera la figura de la periodista i escriptora 25 anys després de la seva mort | «Ser dona, feminista, d'esquerres, antifranquista, catalanista i antifeixista. Ser lliure, rebel, crítica, valenta, lluitadora i compromesa. Ha fet que s'instal·lés un silenci sobre l'escriptora i periodista Montserrat Roig»

Montserrat Roig | Pilar Aymerich

«El silenci que han fet planar per damunt dels catalans, dels republicans, dels vençuts de la guerra, m'ha semblat, tot sovint, que era un silenci que volien fer planar per damunt dels meus i de mi mateixa». Són paraules de Montserrat Roig que, malauradament, s'han confirmat. La Roig va ser silenciada en vida i gairebé ho ha estat durant els vint-i-cinc anys posteriors a la seva mort.

Ser dona, feminista, d'esquerres, antifranquista, catalanista i antifeixista. Ser lliure, rebel, crítica, valenta, lluitadora i compromesa. Ha fet que s'instal·lés un silenci sobre l'escriptora i periodista Montserrat Roig.

Silenciada en vida

La Roig es va sentir menystinguda a casa seva. Va patir acusacions masclistes d'alguns crítics literaris que no veien amb bons ulls que una dona escrivís, i que fos feminista encara els feia més ràbia. L'acusaven d'escriure literatura autobiogràfica i només per a dones. Sobre l'autobiografia, en la recerca que he fet en els milers de documents de la Montserrat Roig que es guarden a l'Arxiu Nacional de Catalunya, vaig trobar una carpeta on ella havia aplegat frases d'escriptors i intel·lectuals que defensaven que escrivim des de l'experiència: «*Toda literatura es*

autobiogràfica», deia Jorge Luis Borges en un dels retalls que guardava la Roig. Sobre el fet que els seus llibres havien d'interessar només a les dones perquè moltes de les seves protagonistes eren femenines, cal evidenciar que els homes escriptors construeixen majoritàriament protagonistes masculins, i sembla que la seva literatura ens hagi d'interessar a tothom, també a les dones.

Montserrat Roig Foto: Família de Montserrat Roig

La Montserrat Roig va patir més obstacles per ser dona i voler escriure. Va haver de fer malabarismes per educar als seus dos fills i tenir temps per a l'escriptura. La cambra pròpia reivindicada per Virginia Woolf li va ser complicada de trobar a casa seva, amb els seus fills petits jugant i corrent amunt i avall. També va patir la manca de suport d'algun dels seus companys sentimentals que no veien amb bons ulls que es passés les nits escrivint. La Roig es queixava que si una dona volia escriure, era titllada, molt sovint, de cruel, egoista i perversa: «Arriba l'hora de concedir temps i energia a l'amant, al marit, a l'home que diu que t'estima molt, però que no suporta que cremis les celles i engreixis el cul durant la nit davant de la remaleïda màquina d'escriure».

Malgrat tots els impediments, Montserrat Roig no va renunciar a allò que realment li agradava: escriure. Potser perquè la seva mare, que també era periodista i escriptora, sí que hi havia hagut de renunciar per pujar els seus set fills. La Roig va escriure i molt. Cinc novel·les, dos reculls de contes i nombrosos llibres de no ficció com el magnífic *Els catalans als camps nazis*, que encara avui segueix sent l'obra més completa sobre els catalans deportats, o altres llibres antifeixistes com *L'agulla daurada* i *Mi viatge al bloqueo*. Gairebé quaranta llibres en només vint anys. Va ser considerada una escriptora total per la diversitat de gèneres que va conrear.

Per a dedicar-se a la literatura, Montserrat Roig va haver de fer de periodista, que és el que li donava diners. Era una mecenes d'ella mateixa. Treballava en el periodisme i quan guanyava

suficient es tancava, habitualment fora de Barcelona, per escriure la novel·la.

Tot i que el periodisme va ser una forma de subsistència, això no va impedir que Montserrat Roig s'hi dedicés amb gran entusiasme. Va ser una de les primeres dones a dirigir un programa de televisió, va ser un personatge mediàtic, va escriure articles sense mossegar-se la llengua i va posar davant la càmera persones del món de la cultura catalana silenciades fins aleshores, referents com Ovidi Montllor, Vicent Andrés Estellés, Neus Català o Joan Fuster. Ho va fer amb el programa *Personatges* que la direcció de Televisió Espanyola va censurar. Més tard un directiu va reconèixer que era per motius polítics: «Montserrat Roig, militant comunista, introduïa en el programa preguntes d'evident matís ideològic, sense la necessària neutralitat informativa. Per això fou suspès el programa». La Roig va tornar a ser vetada quan TVE va prohibir l'emissió d'una entrevista que havia preparat al seu editor Josep Maria Castellet i al poeta Estellés.

Montserrat Roig va ser silenciada en vida. Obstacles en la literatura, esculls en el periodisme.

25 anys, sense la seva veu

Montserrat Roig va morir el 1991. Poc temps abans va explicar que se sentia separada de la cultura institucional de Catalunya. Eren els anys del pujolisme, i s'imposava una visió conservadora que ella no compartia. Això, i ser dona en una societat patriarcal, va convertir la seva mort en una oportunitat per prescindir de la seva veu. Molts dels seus llibres no es troben a les llibreries, a la majoria d'escoles i instituts no s'estudia la seva literatura i a les facultats de comunicació no s'ensenya el seu periodisme. És una veu incòmoda.

Montserrat Roig, l'any 1990 Foto: Pilar Aymerich

Per què reivindicar-la?

Perquè no se li ha fet justícia. Per això cal reivindicar-la. I perquè el seu llegat és avui en dia, de gran actualitat. Les seves lluites són encara les nostres lluites.

La Montserrat Roig va aportar una mirada femenina a la literatura, conscient que era gairebé inexistent. Va obrir les finestres de les cases perquè veiéssim com eren i què pensaven les dones que la història havia tancat dins les llars per cuidar dels seus fills i marits. Cal reivindicar Montserrat Roig perquè va alçar la veu feminista. Perquè tal com denunciava, les dones continuem discriminades a la literatura, al periodisme i a la societat en general.

Cal recuperar la Roig perquè va decidir escriure literatura en català en un moment que no era fàcil: «Si em pregunten per què escric en català, se m'acuden tres raons: primer, perquè és la meua llengua; segon, perquè és una llengua literària; i, tercer, escric en català perquè em dóna la gana».

També cal vindicar-la perquè va fer un periodisme valent, compromès i d'investigació. Va fer articles sobre les xinxes, les obreres de les fàbriques; sobre les vaguistes de Motor Ibèrica, i a favor del dret a l'autodeterminació del poble kurd i palestí.

La Roig va escriure contra el feixisme. Va retornar la veu als deportats catalans i els va posar nom. També va denunciar el setge nazi a Leningrad. I va advertir-nos: «El feixisme està en nosaltres, a les nostres cases, al carrer. Convertit en sexisme, en racisme, en classisme».

És important tenir en compte la Montserrat Roig perquè creia en el valor emancipador de la cultura. Entenia l'escriptura com un acte de resistència: «La cultura és política i la política és cultura», deia. I és que sabia que la cultura és l'opció política més revolucionària a llarg termini.

La Roig, a més a més, no dubtava a reclinar la invitació a fer una conferència si considerava que no li pagaven suficient. Defensava unes condicions dignes pels i les treballadores de la cultura: «La 'normalització' d'una cultura és dignificar el treball del qui produeix cultura, no sublimar-lo i després fer-lo morir de gana», afirmava.

També hem de recuperar la Montserrat Roig perquè va tenir una mirada cap al sud, cap al País Valencià, i va donar veu a alguns dels seus escriptors i intel·lectuals. Va reclamar la normalització de les relacions amb la resta de territoris dels Països Catalans.

La Montserrat Roig va defensar l'avortament, va criticar el masclisme d'alguns militants d'esquerres, va denunciar la guetització dels barris de Barcelona i, fins i tot, va fer del càncer de mama, la malaltia que va posar fi a la seva vida, una reivindicació per una medicina amb visió de gènere.

Cal vindicar la Montserrat Roig perquè va defensar les persones més febles i vulnerables. La Roig prenia partit. Veia els buits de la història i lluitava per omplir els silencis. Va reivindicar la memòria històrica en un moment que no semblava important. La vida i l'obra de la Roig van ser una lluita contra la desmemòria. Un combat per restablir la cultura catalana arrabassada per la força de les armes.

La Montserrat Roig va fer un esforç per recuperar els i les escriptores que l'havien precedit, conscient que la història les havia silenciades. És de justícia que nosaltres ho fem amb ella. Volem recordar-te, Montserrat, des de baix a l'esquerra, com vam fer amb el teu amic Ovidi. Volem reivindicar-te perquè la teua veu (incòmoda) és més vigent i necessària que mai. Perquè com tu deies, Montserrat: «Si hi ha un acte d'amor, aquest és la memòria».

Aina Torres Rexach, periodista i escriptora. Autora del llibre [Montserrat Roig. La memòria viva](#) (Sembla Llibres).
